

Право і влада

План:

1. Публічна влада
2. Державна влада
3. Правові обмеження влади
4. Право і примус
5. Правопорядок

Поняття права

Правом є норми (правила поведінки), які визначають межі свободи учасників соціальної комунікації шляхом визнання їх носіями суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, реалізація яких спирається на підтримку держави.

Нормативність передбачає неперсоніфікованість адресату та невичерпність дії норми права

Право є складовою соціальної комунікації та існування суспільства

Право упорядковує межі свободи учасників суспільних відносин

Ознаки права

Обов'язковість, яка означає їх невідворотність для всіх осіб, кого вони стосуються

Суб'єкти права є носіями суб'єктивних прав і юридичних обов'язків

Однозначність викладення змісту правила поведінки у певних письмових джерелах

Поняття влади

Влада — здатність певного суб'єкта (індивіда, колективу, організації) підпорядковувати собі волю і поведінку іншого суб'єкта у своїх власних інтересах чи інтересах інших осіб.

Підходи до інтерпретації сутності влади

Системний (влада як атрибут політичної системи)

Реляціоністський (влада як відносини між індивідами)

Інструментальний (влада як спосіб використання певних інструментів - сили, багатства, знань)

Марксистський (влада як панування одних класів над іншими)

Телеологічний (влада як досягнення певних цілей, прогнозованих результатів)

Влада як соціальне явище

Влада як соціальне явище є силою, заснованою на авторитеті, переконанні або примусі, за допомогою якої одні люди підкоряють інших з метою організації суспільного життя.

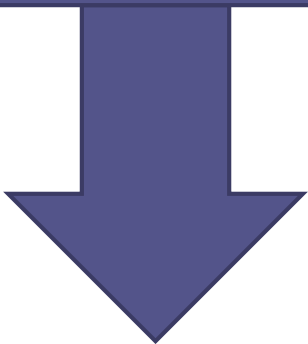

Основною й вищою владою в будь-якому суспільстві є політична влада

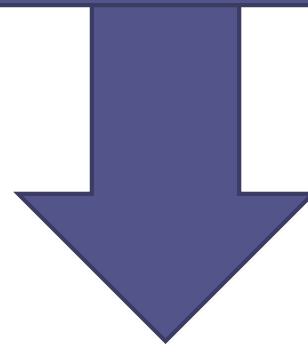
Політична влада – це реальна здатність індивіда, соціальної групи проводити свою волю в суспільному житті, опираючись на систему установ, політичних відносин та ідей.

Публічна влада

Державна
влада

Муніципальна
влада

Публічна влада

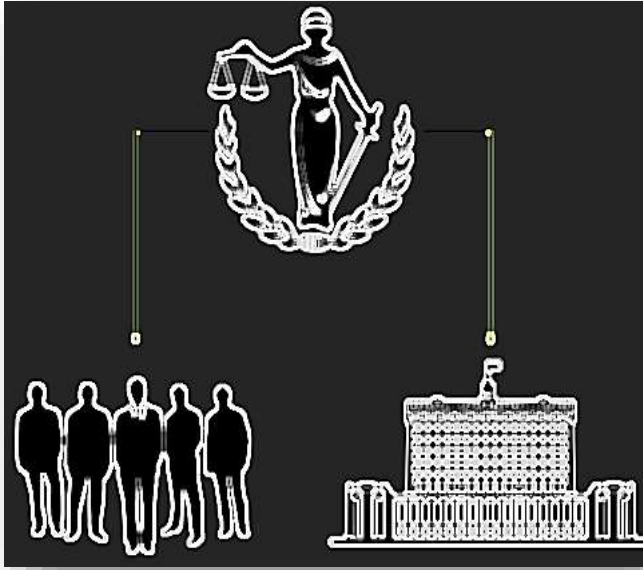
Публічна влада – це вольові відносини між людьми з приводу організації їхньої сумісної діяльності, вироблене на основі спільного інтересу.

Ознаки публічної влади:

- інституційний характер;
- легітимність;
- загальність;
- безперервність функціонування;
- універсальність;
- самостійне формування бюджету тощо.

Державна влада

Державна влада – це публічно-політичні відносини панування і підкорення між суб'єктами, що спираються на державний примус.

Ознаки державної влади:

❖ публічна

❖ апаратна

❖ верховна

❖ універсальна

❖ суверенна

❖ легітимна

❖ легалізована

❖ структурована

Структурні елементи державної влади:

Суб'єкт влади –
держава та її органи

Об'єкт влади –
люди, на підкорення
яких спрямована ця
функція

Владні відносини,
через які
здійснюється
нав'язування волі
носія влади підлеглим

Нормативна система,
що регламентує
владну діяльність

Державна влада є різновидом політичної влади і відрізняється від інших видів наявністю двох відмінних ознак:

- Державна влада має виняткове, монопольне право на видання нормативних правових актів, обов'язкових для всього суспільства.
- Державна влада має монопольне право на легальне застосування сили (легалізованого примусу).

Однією з найважливіших **внутрішніх функцій державної влади** є забезпечення надійного громадського порядку, а також протидія антисоціальним тенденціям і антигромадським діям з боку окремих громадян чи їх об'єднань.

Для реалізації цієї функції влада може використовувати як засоби переконання, так і примусу.

Співвідношення влади та права

Влада володіє такими якостями, які у процесі її ствердження і зміцнення можуть перетворити її на авторитарну силу.

Державна влада, яка не діє у відповідності з правом, набуває необмежених повноважень, через що втрачає правовий характер.

Така владна сила здатна зменшувати роль права, перетворювати його на **«неправову» реальність.**

Співвідношення влади та права

Право здатне здійснювати регулювання різних соціальних процесів і відносин, а також долати опір, що виникає на цьому шляху, завдяки своїй **владній (кратичній від грец. — сила, влада) функції**.

Ця функція дає змогу праву спонукати суб'єктів до правомірної поведінки. При цьому саме право надає державі можливість досягти своєї головної мети — підтримувати стабільний цивілізований порядок у суспільстві.

Співвідношення влади та права

Наявний у нормах права спеціальний механізм санкцій призначений для того, щоб викликати в індивідів емоції превентивного страху і змушувати їх завчасно вносити відповідні корективи у свою поведінку.

Владна (кратична) функція, аби не перетворитися на **репресивну**, має залишатися в межах легітимності, чинного законодавства і відповідати основоположним суспільним інтересам та універсальним природно-правовим принципам і критеріям цивілізованості.

Співвідношення влади та права

Специфічні засоби влади зосереджені у спеціально створених суспільством інститутах - органах держави.

В особі держави примус (легалізоване насилля) набуває **законності**, тобто **легальності**.

Співвідношення влади та права

Крім примусу держава використовує й інші ресурси влади. Політичне панування передбачає також і згоду більшості підкорятися.

Якщо влада приймається людьми і спирається на добровільну згоду підкорятися, вона є **легітимною**. Це означає визнання панування держави та правильності її політики.

Співвідношення влади та права

До поняття «**легітимність**» за змістом близьке поняття «**легітимація**».

Легітимація — це процедура суспільного визнання чи підтвердження законності певного права чи повноважень діючої влади в особі певних лідерів, а також визнання законності існуючих політико-правових відносин, режиму влади, що панує, його пояснення чи виправдання.

Типи легітимації влади:

- ❖ **Традиційний** - ґрунтується на звичаї, норми якого виступають як основа панування і підпорядкування.
- ❖ **Раціонально-правовий** - визнання добровільно встановлюваних юридичних норм, що регулюють відносини керування і підпорядкування.
- ❖ **Харизматичний** - ґрунтується на авторитеті лідера, якому надаються виняткові якості.

Співвідношення влади та права

Державна влада — це влада, що спрямована на організацію громадських справ, є виразником цілей та цінностей держави, здатна приймати рішення та втілювати їх у життя.

Але є й зворотній бік феномену влади: **зловживання владою** – використання владних повноважень для особистої користі, а не для суспільного блага.

Співвідношення влади та права

Якщо порівняти категорії зловживання правом та зловживання владою, то в обох випадках ідеться про порушення мети наданої законом.

При цьому зловживання правом є самостійним різновидом правової поведінки і виступає способом вчинення такого протиправного діяння як зловживання владою.

Співвідношення влади та права

Чому ж саме зловживання владою набуває ознак **протиправності**?

Тому що у суспільстві влада здійснює політичне керівництво, водночас вона несе конституційну та політичну відповідальність, які набувають чинності у разі невиконання обов'язків, зловживань правами.

Співвідношення влади та права

З метою припинення невиправданої концентрації влади і перетворення її на самодостатню силу суспільство має створювати **певні політико-правові інститути, що пов'язані з розподілом та здійсненням влади**: інститути поділу влади, федералізму, поділу державної та муніципальної влади, проведення відкритих, демократичних виборів тощо.

Правові обмеження влади

Концепція обмеження державної влади інститутами суспільства, яке формується у XVIII ст., виявилася в ідеях *мінімального втручання держави в суспільні справи*, невтручання та «негативної» свободи у взаємодії держави, суспільства і особистості.

Критерій державної присутності в сфері свободи означив німецький філософ **В. Гумбольдт**: *«будь-яке прагнення держави втручатися в приватні справи громадян, якщо ці справи безпосередньо не порушують права інших, неприйнятне!»*

Правові обмеження влади

Типи праворозуміння позначилися в двох її напрямках:
концепція **«держави законності»**, де держава самообмежується створеним нею ж законом, а право виконує лише функціонально-службову роль, впорядковує і легалізує діяльність державних інститутів;

природно-правова концепція, що виходить з об'єктивних меж державної влади в умовах правління права та первинності природного права, невідчужуваності прав людини, які є критеріями позитивного права (закону), і обмежувачами свавілля інститутів публічної влади.

Правові обмеження влади

Підґрунтям обмежень державної влади є доктрина **конституціоналізму**, яка юридично обмежує владу та є повною протилежністю свавільному державному правлінню.

Правові межі органів влади - це законодавчо визначені вимоги до процедур та умов їх створення, правового статусу, змісту повноважень та компетенції, підстав відповідальності, які передбачають застосування засобів та прийомів спеціально-дозвільного публічно-правового типу регулювання (**«дозволено те, що прямо передбачено законом»**)

Правові обмеження влади

Чинники обмеження державної влади:

1. Права людини, які передбачають такі критерії та вимоги обмежень: **правові** (юридичне самообмеження державної влади в її відносинах з особистістю); **ціннісні (етичні)** вимоги до суб'єктів влади; її зв'язаність універсальними стандартами міжнародних угод; **соціокультурні** (вплив традицій, правосвідомості, менталітету на діяльність державної влади).

Зміст прав людини системно впливає на нормотворчу, правозастосовну, інтерпретаційну, контрольну та інші напрями державної діяльності.

Правові обмеження влади

2. Механізм юридичної відповідальності у сфері реалізації влади та її обмежувальний потенціал. Інститут юридичної відповідальності держави - результат юридичного обмеження державної влади, яка здійснює компенсаційну функцію.

У публічному праві – відповідальність через заподіяння шкоди приватній особі в результаті здійснення публічно-владних повноважень її органами.

У приватному праві - це відповідальність держави за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань.

Правові обмеження влади

3. Громадянське суспільство як зовнішній до інститутів влади фактор її обмеження. Воно створює умови легітимності державної влади і функціонує у правових формах прямої демократії, а також опосередковано - через систему представництва. Державна влада делегує недержавним інституціям деякі права в нормотворчій, правозастосовній та контрольній сферах (наприклад, громадські ради при органах виконавчої влади).

Правові обмеження влади

4. Контрольні механізми.

Обмеження державної влади виявляється в контролі діяльності її суб'єктів, як усередині апарату держави, так і ззовні, з боку суспільства. Правові форми контролю попереджають зловживання влади повноваженнями.

Правові обмеження влади

Глобалізація

5. Глобалізаційний вплив, за умов якого критерії правових обмежень визначаються нормами і принципами міжнародного права, які відбиті в Статуті ООН, Загальній декларації прав людини, конвенціях та інших міжнародних договорах, у визнанні юрисдикції міжнародних суб'єктів - ЄСПЛ, Суду ЄС тощо.

Право і примус

Державно-правовий примус - це регламентований правом вплив уповноважених державних органів на поведінку суб'єктів шляхом юридичного обмеження їх прав і свобод з метою виконання ними вимог правових норм.

Особливостями державно-правового примусу є такі:

1. **Підставою** його застосування є факти вчинення або загроз вчинення.
2. Він є **способом вольового впливу** на свідомість, волю та поведінку суб'єкта;
3. Передбачає вживання до осіб **обмежень їх прав і свобод** (майнових, особистих).
4. Здійснюється **уповноваженими державою суб'єктами**.
5. Його **метою** є захист прав суб'єктів приватного та публічного права.

Право і примус

Завдяки використанню державно-правового примусу **забезпечується ефективність:**

- 1. Заходів запобіжного впливу**, які мають на меті попередження правопорушень або надзвичайних подій, коли існує ймовірність заподіяння суспільству істотної шкоди;
- 2. Заходів правового захисту**, які застосовуються до суб'єкта, який не виконав свої обов'язки, з метою відновлення правового становища особи, права якої порушено;
- 3. Заходів припинення правопорушень** затримання правопорушника;
- 4. Заходів юридичної відповідальності**, які застосовуються за вчинені правопорушення.

Правопорядок

Правопорядок відображає ціннісну установку суспільства щодо створення раціонального способу його організації, стабілізації і розвитку, узгодження інтересів індивідів і соціуму на засадах загальних правил поведінки, розв'язання соціальних конфліктів правовими засобами.

В європейській правовій науці **правопорядок (legal order)** розуміють як сукупність правових норм, фактично ототожнюючи його з системою права.

Правопорядок

Офіційний **правопорядок**

спирається на позитивне право, що закріплює державні інтереси і представляє їх в якості загальної волі.

Цивільний **правопорядок**

складається, як результат правомірної поведінки індивідів та масової правової практики конкретних суб'єктів, які керовані звичайними уявленнями про права, обов'язки та відповідальність.

Правопорядок

Правопорядок має властивості:

- а) **об'єктивну та суб'єктивну обумовленість;**
- б) **сформованість;**
- в) **обумовленість правовою свідомістю;**
- г) **антропоцентричність та обґрунтованість правами людини**
- д) **поширеність в усіх придатних для правового регулювання відносинах;**
- е) **забезпеченість поєднанням соціальних та спеціально-юридичних засобів;**
- є) **гарантованість державною владою.**

Висновок

Взаємодія державної влади і права є дієвим двостороннім механізмом, що забезпечує ефективне функціонування держави, де право є одним із засобів державної влади й водночас його стримуючим фактором.

Дякую за увагу!

